

DIE VERTAALBEROEP EN TAALBEPLANNING

Anne-Marie Beukes

**Departement Linguistiek en Literatuurwetenskap
Randse Afrikaanse Universiteit**

To plan language is to plan society.

- Cooper (1989: 182)

1 INLEIDING

Die fokus wat hierdie konferensie op die verhouding tussen taalwetenskap en taalprofessie plaas, is sekerlik van onmiddellike belang vir albei hierdie belangegroepe wat met vertaling te make het. Die belang hiervan setel myns insiens veral in twee kwessies:

- (a) Die (oorbekende?) en onverkwiklike spanning tussen teorie en praktyk. Die volgende uitspraak van Arthur Langeveld is veelseggend:

Wie in een gezelschap vertalers het woord vertaalwetenschap laat vallen kan slechts hoongelach verwachten (in Van Leuven-Zwart (1988: 701).

- (b) Die bykans ongekende belangstelling in taalkwessies en die aktiwiteit oor 'n breë taalbeplanningsterrein wat daar tans in hierdie waterskeidingsperiode van ons Suid-Afrikaanse samelewing merkbaar is.

Die tweespalt tussen vertaalteorie en -praktyk is wêreldwyd

'n onhoudbare situasie. Vertalers is oënskynlik kwalik te oortuig dat die "suiwer", teoretiesgerigte (ver)taalwetenskap met sy (vermeende?) ontoeganklike modelle en formules enige "lig" op die "werklike" vertaalprobleme van die praktyk kan laat val. Ook (of selfs?) toegepaste (ver)taalwetenskaplikes bring met moeite die "nut" van hulle insigte onder skeptiese vertalers se aandag.

Vermoedelik sal die tweespalt op meer as een manier by hierdie konferensie aan die orde gestel word. Ek gaan my dus liefse bemoei met die tweede kwessie hierbo en in die besonder dan die waarde van die vertaalberoep se betrokkenheid by taalbeplanning in 'n veranderende Suid-Afrika.

Vertaling¹ speel immers 'n sentrale rol in enige multitalige, multikulturele samelewing: tewens, as 'n kommunikatiewe gebeurtenis is vertaling onlosmaaklik deel van die sosiale lewe en diskoers in so 'n samelewing. Vertalers transendeer as spesiale, professionele teksgebruikers die talige en kulturele grense binne 'n samelewing. Om ten volle diensbaar te kan wees, moet die vertaalberoep die diskoersbehoefte en -patrone van die samelewing registreer en ver-

---

¹"Vertaling" en ook "vertaler" word hier deurgaans in 'n generiese sin gebruik en sluit daarom sowel "tolking" en "tolk" onderskeidelik in.

reken want vertaling, soos alle ander diskoers, geskied immers nooit in 'n vakuum nie. Introspektiewe besinning is dus noodsaaklik vir lewensvatbare, werklikheidskongruente taaldienslewering.

Introspeksie en bestekopname is nie vreemd aan dienslewerende professies nie. Reeds sedert die vyftigerjare neem ook die vertaalberoep gereeld by kongresse van die Internasionale Federasie van Vertalers (FIT) bestek op oor die beroep se verhouding met en status in die samelewing wat hy dien. In 1984 het die invloedryke FIT byvoorbeeld sy Tiende Wêreldkongres gewy aan 'n besinning oor "Vertalers en hulle plek in die samelewing". Ten spyte van die verbeterde status van die beroep waaroor daar destyds berig kon word (vgl. Wandruszka 1985), is daar volgens FIT se onlangse verslag oor "Die regs- en professionele status van vertalers en tolke" steeds wêreldwyd rede tot kommer oor die professionele erkenning wat die beroep geniet (vgl. SAVI 1992).

Ook in Suid-Afrika gaan die beroep onder soortgelyke beperkinge gebuk, maar eiesoortige en verreikende samelewingsontwikkelings kompliseer ons situasie aansienlik. As gevolg van privatisering en rasionalisasie wat die afgelope paar jaar in die staats- en semistaatsinstellings ingestel is (wat nog altyd die "botter-en-brood" van die voltydse vertaler was), het die getal voltydse vertalers aanmerklik gekrimp (vgl.

Kruger 1991). Die geïnstitusioneerde beroepsmoontlikhede met die gepaardgaande sekuriteit van 'n groot en vaste instellingstruktuur vir vertalers het gevolglik beduidend verminder. Maar die erkenning van die status van die beroep en die veranderde infrastruktuur is in Suid-Afrika helaas net 'n deel van die problematiek waarmee die beroep hier te make het.

2 DIE KRISIS VAN DIE VERTAALBEROEP IN SUID-AFRIKA

Vergeleke met die res van die wêreld is die vertaalberoep in Suid-Afrika tans in 'n ernstige eksistensiële krisis. Hierdie krisis is onder meer die resultaat van die nuwe sosiale orde wat tot stand kom en wat nuutgedefinieerde kragte en behoeftes in ons samelewing dikteer. Teen hierdie agtergrond wil ek argumenteer dat die vertaalberoep hierdie krisis slegs sal "oorleef" as daar in ooreenstemming met die veranderende gemeenskap 'n herdefiniëring van die beroep plaasvind. Die ingrypend andersoortige samelewingsdinamiek van die nuwe Suid-Afrika vra 'n historiese maar ook eietydse herdefiniëring van die vertaalberoep. Introspektiewe besinning het dus dringend noodsaaklik geword sodat die beroep as't ware sy "Gestalt" in 'n nuwe samelewingsorde kan identifiseer en verstaan. Die vertaalberoep sal daarom opnuut na die mandaat van ons samelewing moet kyk indien ons ons bestaan in die toekoms wil regverdig.

'n Historiese herdefiniëring sal 'n deurskouing moet behels van die aard en omvang van die taalongelyke, ondemokratiese samelewingsbestel waarin die vertaalberoep in Suid-Afrika nie net sy beslag gekry het nie, maar inderdaad ook uitgebou en bestendig is. Die eietydse herdefiniëring sal 'n besinning oor en aanvaarding van die vertaalberoep se rol as, naas 'n fasiliteerder van kommunikasie, ook 'n agent van sosiale verandering behels. En dit is hier waar die vertaalberoep die insigte en werkswyses van die sosiaalgekonstrueerde terrein van taalbeplanning met vrag behoort te benut.

3 'N SAMELEWINGSPERSPEKTIEF EN TAALBEPLANNING

Die historiese en eietydse herdefiniëring van die vertaalberoep sal midde-in 'n proses van intense sosiale verandering moet plaasvind. Taalbeplanning, as een van die meganismes waarmee 'n samelewing sosiale verandering kan bestuur en waaraan die vertaalberoep uiteraard deel kan hê, behoort die aangewese weg vir die beroep te wees. Trouens, Cooper (1989: 185) sê:

Language planning, concerned with the management of change, is itself an instance of social change.

Ek wil dus argumenteer dat die insigte en meganismes van 'n teorie van taalbeplanning met sy gepaardgaande sosiale bemoeienis die vertaalberoep se herkonstitueringsproses sal rig sodat die beroep nie slegs sal "oorleef" nie, maar 'n betekenisvolle bydrae sal lewer tot die vestiging en uitbouing van strukturele gelykheid en demokrasie in die toekoms-

tige Suid-Afrika, want, soos Tollefson (1991: 202) inderdaad sê:

(W)hile language planning reflects relationships of power, it can also be used to transform them.

Meintjes (1991: 37) sien die opgaaf van die vertaalberoep in terme van aktiewe deelname in 'n bemagtigingsproses:

Translation in South Africa needs to be directly implicated in the subversion of power relations just as it has been implicated in the colonial appropriation of power through its mimicry of the dominant discourse(s) in the past.

In 'n gedemokratiseerde, veeltalige samelewing sal daar van die vertaalberoep verwag word om as fasiliteerder van kommunikasie al die inwoners in staat te stel om aan die politieke en ekonomiese diskoers van die dag te kan deelneem. Die vertaalberoep het dus 'n aktiewe rol te speel in die bemagtiging van taalminderhede in 'n linguisties heterogene demokrasie. Die produk wat die beroep tot die beskikking van 'n gedemokratiseerde samelewing behoort te stel, is 'n antilinguïstiese taaldienlewering wat taal- en kultuurgrense transendeer.

Mense se reg op gelykwaardige toegang tot diskoers met die owerheid en openbare instellings kan per definisie deur 'n doelmatige vertaalberoep verseker word wat geïnstitusioneerde diskoers in die moedertaal maksimaal moontlik maak. Tollefson (1991: 211) wys op die demokrasie se pertinente aandrang op die onderrig en gebruik van die individuele moedertaal as 'n basiese mensereg:

A commitment to democracy means that the use of the mother tongue at work and in school is a fundamental human right. ... this perspective ... measures social justice by the extent to which societies ensure that individuals may use their mother tongues for education and employment.

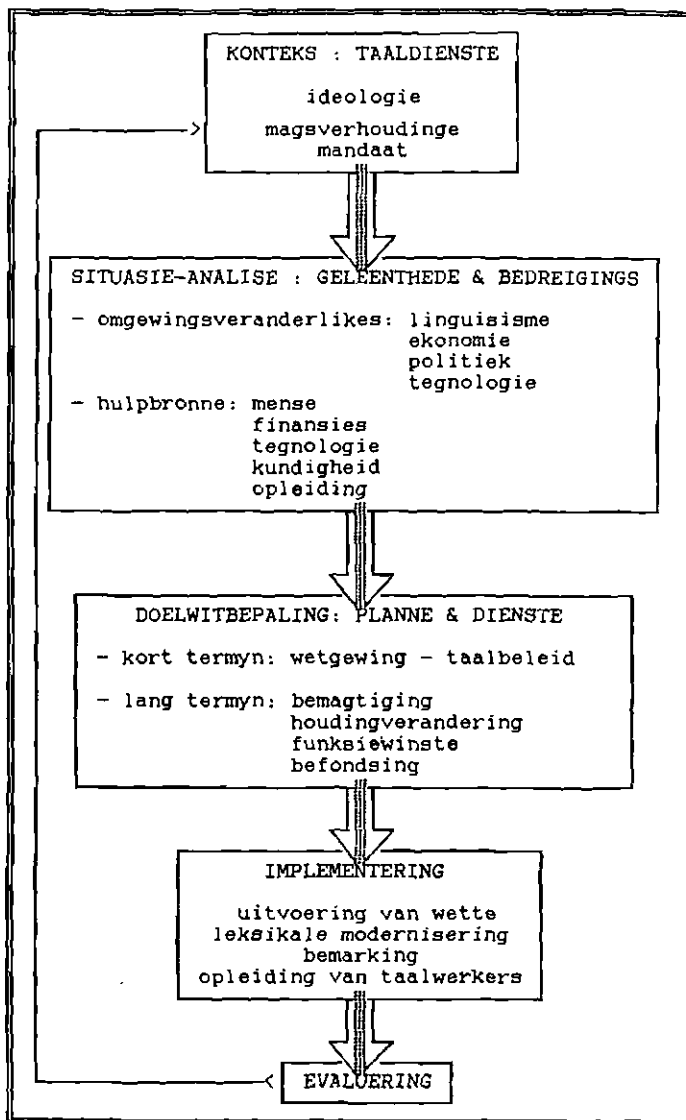
4 'N INSTRUMENT VIR HERDEFINIËRING: STRATEGIESE TAALBE- PLANNING

Omdat die Suid-Afrikaanse samelewing tans besonder vinnig verander, argumenteer ek dat die vertaalberoep 'n sg. **strategiese** benadering tot taalbeplanning moet volg. Hierdie benadering verseker optimale kongruensie met die omgewing en sy vereistes. Die vertaalberoep sal sodoende sy "produk", naamlik antilinguïstiese taaldienslewering, bewustelik in terme van 'n bepaalde "mark" moet aanbied. Juis teen die agtergrond van die verskraalde, eksklusiewe vertaalpraktyk van apartheid Suid-Afrika, is dit van kardinale belang dat hierdie twee aspekte sentraal moet figureer in die beroep se herdefiniëringsproses.

Die strategiese taalbeplanningsproses kan in terme van vyf stadia geëksplisiteer word (vgl. Figuur 1). Dit is 'n langdurige, berekende proses waarin die stadia interafhanklik en in onderlinge wisselwerking is.

5 KONTEKSTUALISERING: 'N HISTORIES-STRUKTURELE PERSPEK- TIEF

Ek gaan vervolgens aan die analise van die konteks waarbinne die vertaalberoep in apartheid Suid-Afrika gevestig is, aan-

Figuur 1: Strategiese taalbeplanning

dag gee. Alhoewel dit binne taalbeplanningsperspektief as belangrik beskou word.

(1) language planning cannot be understood apart from its social context or apart from the history which produced that context (Cooper 1989: 183),

is dit 'n aspek waaroor die vertaalberoep, met die uitsondering van Morris (1985); Siegrühn (1989) en (1990); Schutte (1990); Cluver (1990) en Meintjes (1991) tot op hede relatief onkrities was.

5.1 Die konsep "linguïsisme"

Die teoretiese konstruk van "linguïsisme" (vgl. Skutnabb-Kangas (1988) is hier besonder bruikbaar omdat die koppeling tussen die diskriminerende taalbeleid (waarbinne die beroep sy beslag gekry het) en die besondere sosiopolitieke magstrukture van die verlede daarmee aangetoon kan word. Daarbenewens kan die allerbelangrike waardes en houdings binne ons samelewing wat legitimiteit aan die ideologie van linguïsisme verleen het en waardeur die diskriminerende taalbeleid as gangbare praktyk verduur is, blootgelê word.

In eietydse Suid-Afrika is daar 'n kritiese bewussyn oor diskriminerende praktyke soos rassisme en in 'n mindere mate klassisme en seksisme, maar die verskynsel van linguïsisme en die wyses waarop taalongelykheid histories-struktureel in ons samelewing bepaal is en ideologies gelegitimeer is, is relatief min geëksplisiteer en nog onontgin. Ek argumenteer dat die vertaalberoep sy eksistensiële krisis nie werklik

kan begryp alvorens die linguistiese strukture wat die professionele vertaalpraktyk van die verlede gerig het, geïdentifiseer is nie. Dus: die vertaalberoep sal sy bydrae tot linguïsisme in apartheid Suid-Afrika moet herken en omlyn voordat 'n sinvolle eietydse herdefiniëring aangepak en 'n legitimitateitskrisis afgeweer kan word.

5.2 Die meganismes van linguïsisme

Linguïsisme is natuurlik nie uniek aan Suid-Afrika nie. Dit kom wyd in sowel koloniale as postkoloniale Afrika voor. In die onafhanklikheidsdrif van die na-oorlogse Afrika het meeste van die nuutbevryde state die uitheemse, koloniale taal (óf Engels, óf Frans, óf Portugees) as amptelike taal "gekies" oënskynlik omdat die inheemse tale van die betrokke lande indertyd nie as geskik geag is vir die uitvoering van regeringsake of vir die onderwys nie. Maar op die keper beskou, is hierdie taalbeleid eintlik polities en ekonomies ingegee en operasioneel gerig deur die hegemonie van die koloniale tale. Ook in Suid-Afrika is linguistiese minderheidsgroepe (ironies juis die inheemsetaalsprekers) natuurlik deur hierdie linguïsisme grootliks openbare diskoersmoontlikhede in die massamedia, regering, ens. ontsê. 'n Kragtige meganisme van linguïsisme is dat dit as gangbare praktyk, as "gesonde verstand", voorgehou word:

When minority languages do not appear in ... areas of public discourse, their exclusion comes to be seen as natural and inevitable (Tollefson 1991: 12).

Phillipson (1988: 341) beskryf die destruktiewe werking van linguïstiese soos volg:

Linguistic ideology has affinities with the way racism is affirmed ... it essentially involves the dominant group/language presenting an idealized image of itself, stigmatizing the dominated group/language, and rationalizing the relationship between the two, always to the advantage of the dominant group/language.

Postkoloniale regerings se beleid teenoor taalkwessies in Suid-Afrika reeds sedert die eerste besetting deur Nederland in 1652, ook die opeenvolgende Britse besettings tot die eietydse regerings het aantoonbaar die wesenlik veeltalige aard van ons samelewing telkens misken. Die Suid-Afrikaanse samelewing is van vroeg reeds as't ware "linguïsties gedetermineer" deurdat die taalbehoefte van slegs 'n sekere deel van die Suid-Afrikaanse samelewing gedien is. Kortom: die doelwit met hierdie "eksklusiewe" taalbeleid het veelal gesentreer rondom die konsolidering van mag en die fasilitering van diskoers tussen die owerheid en hoofsaaklik sy wit burgers.

5.3 Die vertaalberoep en linguïstiese

Suid-Afrika se tweetalige taalbeleid waarin die res van die nagenoeg 9 hooftale grootliks geïgnoreer is, het verreikende implikasies vir die vertaalsektor gehad. Die linguïstiese aard van die vroeë taalbeleid word reeds in klousule 137 van die Zuid-Afrika Wet van 1909 ingegees:

De engelse alsmede de hollandse talen zijn officiële talen van de Unie. Zij worden op een voet van gelijkheid behandeld en bezitten en genieten gelijke vrijheid rechten en voorrechten. Alle akten, verslagen en

verrichtingen van 't Parlement worden in beide talen gehouden en alle wetsontwerpen, wette en kennisgevingen van algemeen publiek gewicht of belang door de Regering van de Unie uitgegeven, zijn en geschieden in beiden talen.

Hierdie bewoording het bykans identies behoue gebly in die latere grondwette. Die verskaffing van doelmatige taaldienste in die twee amptelike tale deur die owerheid is dus verplig deur en geskoei op hierdie linguistiese, tweetaligheidalees en het daartoe gelei dat vertaling oor die afgelope driekwart eeu 'n belangrike rol in die staat se kommunikasie-masjinerie kon en moes speel.

As 'n direkte uitvloeisel van die uitligting en gevolglike gelyke behandeling van Afrikaans en Engels het die owerheid in 1930 die destydse Staatsvertaalburo gevestig. Die infrastruktuur om die tweetalige taalbeleid uit te voer is uitgebrei na ander owerheidskantore en statutêre instellings waar alle amptelike publikasies, dokumente, wette en kennisgewings slegs in die amptelike tale vertaal word. Die staats- en semistaatsinstellings was nog altyd en is tans steeds, ten spyte van 'n afname in getalle (vgl. Kruger 1991: 15), die hoofwerkgewers vir voltydse vertalers in Suid-Afrika. 'n Erflating van linguïstiese is dus dat die twee amptelike tale oorwegend die "botter-en-brood" van vertalers in die land is. Die onkritiese aanvaarding van die linguistiese konteks waarbinne ons beroep hom bevind, blyk onder meer uit uitsprake soos die volgende (Picard in Siegrühn 1990: 24):

In South Africa the translation profession has been instrumental in promoting the quality of bilingualism and in the establishment of terminology boards and committees. It has also been a strong force in developing the Afrikaans language and in language planning. ... I don't think there are many countries in the world where translators had such a tremendous influence on the emergence and development of a modern official language as was the case with Afrikaans.

Die vertaalberoep kon hom in Suid-Afrika vestig op sterkte van 'n wetlik duidelik omynde en beskermde vertaalsektor. Maar die beroep het ook 'n kardinale rol vervul as taalbeplanningsagent in die implementering van die owerheid se linguïstiese taalbeleid (Cluver 1990; Schutte 1990; Siegrühn 1990). So byvoorbeeld word met die organisatoriese ondersteuning van die Staatsvertaalburo en die finansiële steun van die owerheid in 1950 die Vaktaalburo van die SA Akademie vir Wetenskap en Kuns gestig om "die versameling, kollasie, stabilisering en aanvulling van Afrikaanse wetenskaplike en tegniese terminologie" (aangehaal in Bosman 1959: 123) vanuit 'n sentrale punt te bevorder. Die koppeling tussen taalbeleid en mag blyk duidelik uit die groter finansiële ondersteuning wat na 1948 vir die leksikale modernisering van Afrikaans beskikbaar gestel word (vgl. Morris 1985). Die koöptering van die vertaalberoep in die proses toon hoe kragtig die meganisme van linguïstiese belang van die owerheid en die groepe waaraan die owerheid dienstig is, bevorder.

'n Tipiese gevolg van linguïstiese marginalisering van die gedomineerde tale. Linguïstiese in ons samelewing het

gelei tot die hegemonie van ('n) taal/tale (hier Engels en ook Afrikaans) ten koste van die ander (inheemse) tale. Die relegering van die inheemse tale tot die domeine van veral die huis en kerk het vertaling in hierdie tale en ook hul leksikale modernisering "onnodig" gemaak. Die linguïstiese beleid en meganismes is dus verantwoordelik vir gebrekkige ontwikkeling van die vaktale van die inheemse tale (Morris 1985, Swanepoel & Morris 1988), asook vir die relatief onvoldoende aandag aan navorsing in die verband (Fishman 1987).

As noodsaaklike skakel in die staatsapparaat se kommunikasie met die landsburgers het die vertaalberoep uiteraard geen geringe aandeel in die bestendiging van linguïstiese gehad nie. Die owerheid kon die vertaalvaardighede in Suid-Afrika dus in 'n sin monopoliseer sodat "die regte inligting" (Siegrühn 1989: 18) vanuit die perspektief van die staat in vertaalde vorm beskikbaar kon kom. Daarbenewens was die vertaalberoep instrumenteel in die perpetuering van 'n ongelyke kommunikasiestruktuur in die land met die uiteindelige taalagterstelling van die linguïstiese minderheids-groepe. Teen hierdie agtergrond dus kan die stelling gemaak word dat die vertaalberoep in apartheid Suid-Afrika aantoonbaar 'n besonder effektiewe meeloper van politieke en ekonomiese mag geword het.

6 SLOT

Die aanpak van 'n eietydse herdefiniëring sal van die vertaalberoep vereis om 'n krities verantwoorde standpunt te artikuleer met betrekking tot die waardesisteem waarbinne ons ons dienste aan 'n gedemokratiseerde samelewing wil lewer. Om konsepte daadwerklik in optrede om te skep is moeilik, maar ek wil die stelling maak dat dit noodsaaklik is dat die vertaalberoep sy linguïstiese taalpraktyk van die verlede moet "vertaal" in die bemagtiging van mense deur taalgelyke diskoersstrukture te bewerkstellig.

Die rol wat taal in die organisasie van 'n multitalige samelewing speel, is van die allergrootste belang. As diskoerstussengangers het vertalers daarom 'n ingrypende uitwerking op mense se lewens in so 'n samelewing. Teen hierdie agtergrond argumenteer ek dat 'n herdefiniëring van die vertaalberoep ons in staat sal stel om ons "passiewe" rol bloot as fasiliteerder van kommunikasie ook in 'n "aktiewe", polivalente rol as agent van verandering te vertaal.

Die toekomstige, gedemokratiseerde Suid-Afrika gaan stellig 'n tweeledige opgaaf aan die vertaalberoep stel, naamlik om

- (a) naas die fasilitering van kommunikasie oor taalgrense heen kongruent aan die mandaat wat van die samelewing in die verband ontvang is, ook
- (b) taalgebaseerde ongelykheid daadwerklik te help uitskakel

sodat strukturele gelykheid in die nuwe demokrasie gevestig en bestendig sal word.

En dit bring my uiteindelik weer by die vraag na die verband tussen die taalwetenskap en taalprofessies. My tese is dat die werkswyse en die insigte wat taalbeplanning vir die vertaalberoep bied 'n noodsaaklike lewenslyn kan wees in hierdie waterskeidingsperiode in sy bestaan. Want daar sal ongetwyfeld in die nabye toekoms van ons beroep gevra word om die rigting waarin ons beweeg ondubbelsinnig ten behoewe van die nuutgedefinieerde samelewing waarin ons ons bevind, te artikuleer. Die relevansie van ons werksaamhede en ons sosiale bemoeienis sal geëvalueer word deur 'n samelewing wat nie wéér sosiale risiko's in terme van ongelyke kommunikasiestrukture dūrf loop nie.

7 BIBLIOGRAFIE

- Bosman, F.C.L. 1959. Geskiedkundige oorsig van die Akademie: Bevordering van die Afrikaanse taal. In FEESALBUM: DIE SA AKADEMIE VIR WETENSKAP EN KUNS. Pretoria: J.L. van Schaik, pp. 116-124.
- Cluver, A.D. de V. 1990. Taalbeplanning en die taalprofessies. In SAVI BULLETIN, 5/90, pp. 4-5.
- Cooper, Robert L. 1989. LANGUAGE PLANNING AND SOCIAL CHANGE. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fishman, Joshua A. 1987. Research on national languages. In Ammon, U., N. Dittmar & K.J. Mattheier (reds.): SOCIO-LINGUISTICS. Berlyn: Walter de Gruyter, pp. 638-646.
- Kruger, Alet. 1991. Preliminary report: Translation and interpreting in South Africa. LICCA RESEARCH

PROGRAMME. Universiteit van Pretoria.

- Meintjes, Elizabeth. 1991. Translating for a new and progressive South Africa. In LANGUAGE PROJECTS' REVIEW, 6(1/2), Augustus, pp. 35-39.
- Morris, Rose. 1985. Lexical development and language planning in South Africa. In LANGUAGE PLANNING FOR SOUTH AFRICA. SA TYDSKRIF VIR TAALKUNDE. Occasional Papers no. 2, Julie, pp. 71-89.
- Philipson, Robert. 1989. Linguicism: structures and ideologies in linguistic imperialism. In Skutnabb-Kangas, T. & J. Cummins (reds.): MINORITY EDUCATION: FROM SHAME TO STRUGGLE. Clevedon: Multilingual Matters, pp. 339-358.
- SAVI. 1992. The professional status of translators and interpreters. In SAVI BULLETIN. 1/92, pp. 4-6.
- Schutte, J. 1990. The challenge of multilingualism - bridges and barriers. SAVIREEKS no. 1. Die SA Vertalers-instituut.
- Siegrühn, A. 1989. Translation and the National Language Project. In LANGUAGE PROJECTS' REVIEW, 4(3), November, p. 18.
- Siegrühn, A. 1990. Beginning an independent translation service. In LANGUAGE PROJECTS' REVIEW, 4(4), November, p. 24.
- Skutnabb-Kangas, Tove. 1988. Multilingualism and the education of minority children. In Skutnabb-Kangas, T. & J. Cummins (reds.): MINORITY EDUCATION: FROM SHAME TO STRUGGLE. Clevedon: Multilingual Matters, pp. 9-44.
- Swanepoel, Piet & Rose Morris. 1988. DIE REKENARISERING VAN TERMINOGRAFIESE PROSESSE. TERMNET-PROJEK IN DIE LEXINET-PROGRAM. Pretoria: R.G.N.
- Tollefson, James W. 1991. PLANNING LANGUAGE, PLANNING INEQUALITY. LANGUAGE POLICY IN THE COMMUNITY. Londen & New York: Longman.
- Van Leuven-Zwart, Kitty. 1988. Vertalen en vertaalwetenschap: Tweespalt of eenheid. In DE GIDS, 151(9), pp. 701-709.
- Wandruszka, M. 1985. Translators and their position in society. In Bühler, H. (red.): Xth WORLD CONGRESS OF FIT. Wene: Wilhelm Braumüller, pp. 74-83.